

MỘT SỐ HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC TÍNH TỰ LẬP CHO TRẺ TRONG TRƯỜNG MẦM NON

Nguyễn Thị Ngọc Diệp

Trường Đại học Thủ Dầu Một

Email: diepntr@tdmu.edu.vn

Tóm tắt: Đối với bậc học mầm non, giáo dục tính tự lập cho trẻ là việc rất quan trọng và cần thiết cần được áp dụng càng sớm càng tốt. Giáo dục tính tự lập cho trẻ không phải chỉ có hướng dẫn cho trẻ tự lo cho bản thân mà còn giúp trẻ tự quyết định một số vấn đề của chính bản thân trẻ. Đó cũng là cách giúp trẻ vận dụng suy nghĩ, sáng tạo và tự tin thực hiện một số kỹ năng.

Từ khóa: Trẻ mầm non, giáo dục, tính tự lập.

Nhận bài: 18/04/2022; Phản biện: 24/04/2022; Duyệt đăng: 26/04/2022

1. Đặt vấn đề

Ngày nay, khi xã hội phát triển một cách mạnh mẽ, song song với việc phát triển về tri thức thì vấn đề phát triển về kỹ năng sống, kỹ năng tự lập, kỹ năng tự phục vụ lại vô tình bị tụt lùi. Không khó để chúng ta bắt gặp những cảnh bố mẹ chăm bẵm con từng ly, từng tý từ vệ sinh cá nhân, mặc quần áo, thậm chí là bón cho con từng miếng một. Chính những việc làm đó của người lớn đã vô tình làm mất dần đi những kỹ năng tự lập cơ bản của một đứa trẻ. Vì vậy việc rèn kỹ năng tự lập cho trẻ cần được thực hiện trong trường mầm non.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm về giáo dục tính tự lập cho trẻ

Theo từ điển tâm lí học, "Tự lập là một phẩm chất của nhân cách xuất hiện trong sáng kiến, phê bình, tự đánh giá bản thân một cách tương ứng và trong tình cảm thể hiện trách nhiệm của cá nhân đối với hoạt động, hành động của mình" [5; tr 968].

Ngoài ra còn có rất nhiều cách diễn đạt khác nhau nhưng các khái niệm của các nhà nghiên cứu đều có nội hàm chung khi nhận định về một người có tính tự lập là biết chủ động đưa ra quyết định để lựa chọn việc mình cần làm, thích làm; tự thực hiện hoạt động, hành động dựa vào chính khả năng của bản thân, không dựa dẫm, ỷ lại vào người khác.

Từ những cách hiểu trên, có thể đưa ra khái niệm: tính tự lập là phẩm chất nhân cách của cá nhân, thể hiện khả năng tự đưa ra và thực hiện quyết định, không dựa dẫm, phụ thuộc vào người khác, luôn cố gắng nỗ lực để thực hiện mục đích đề ra.

2.2. Những nội dung giáo dục tính tự lập cho trẻ

Trên thực tế cha mẹ nào cũng luôn mong muốn dành cho trẻ những điều tốt đẹp nhất. Tuy nhiên, cha mẹ bảo bọc con mình quá kỹ, khiến trẻ không thích nghi được với môi trường xung quanh, khả năng tự lập thấp

và dẫn đến những sai lệch trong nhận thức lẫn hành động. Vì thế nhà trường và gia đình cần phải quan tâm để tìm ra phương pháp giáo dục khoa học, phù hợp để giáo dục tính tự lập cho trẻ mầm non. Hãy để con tự đưa ra những nguyên tắc hợp lí mà con muốn làm, dạy con tự lập sống dựa vào chính khả năng của mình từ khi còn nhỏ.

Giáo dục tính tự lập dạy cho trẻ làm việc để trẻ tự phục vụ nhu cầu của bản thân mình như: tự lấy cơm, tự xúc ăn, tự lấy giường đi ngủ, tự lau miệng, đi vệ sinh, tự chuẩn bị quần áo, đồ dùng,...; tự thực hiện công việc cá nhân, tự giải quyết những vấn đề nhỏ của bản thân,... Đây được xem là một trong những kỹ năng sống rất cần thiết mà bố mẹ nên dạy và giáo dục con trẻ ngay từ khi còn nhỏ để hình thành những thói quen và lối sống tốt đẹp cho trẻ. Nếu trẻ biết tự lập, trẻ sẽ thấy quý trọng bản thân, nuôi dưỡng những giá trị sống nền tảng và hình thành những kỹ năng tích cực, giúp trẻ cân bằng cuộc sống trên bốn lĩnh vực nền tảng: thể trạng, tâm hồn, trí tuệ và tinh thần. Dạy trẻ biết làm thành thực những những việc phù hợp với lứa tuổi như:

- Tự chăm sóc bản thân: Trẻ nên biết tự dọn dẹp đồ chơi, tự thay quần áo, gấp quần áo, tự đánh răng, chải tóc, tự đi, tự ăn...

- Biết giữ gìn vệ sinh: Trẻ biết tự rửa tay, lau mặt. Trẻ nên biết đi vệ sinh đúng nơi quy định, xả nước sau khi đi vệ sinh, cho quần áo bẩn vào máy giặt, bỏ rác đúng nơi quy định...

- Biết giúp đỡ người khác: Bố mẹ nên cho trẻ biết giúp đỡ người khác là một việc tốt và nên được thực hiện thường xuyên. Những công việc nhẹ, trẻ có thể giúp được như bật quạt, bật tivi (vị trí thấp), lấy chén ăn cơm, xách phụ đồ đạc, tưới cây...

Hiện nay, nhất là đang trong thời kỳ đổi mới toàn diện về nội dung, hình thức, phương pháp tổ chức các hoạt động giáo dục trẻ mầm non, vấn đề giáo dục tính tự lập

cho trẻ đã được quan tâm nhiều hơn. Chương trình giáo dục mầm non hiện nay tổ chức các hoạt động giáo dục với quan điểm “Lấy trẻ làm trung tâm” là vô cùng đúng đắn bởi nó nhằm phát huy tính tích cực, tính sáng tạo, khả năng, năng lực vốn có của trẻ về mặt tinh thần, nhờ khả năng đó trẻ có thể tự mình làm một số công việc mà không phải dựa dẫm, nhờ vả vào người khác.

Khi nhắc đến giáo dục tính tự lập cho trẻ mầm non nhiều người cho rằng đó là một cái gì rất cao siêu, nhưng thực tế dạy trẻ biết tự lập, tự phục vụ là dạy những thói quen sinh hoạt rất thường ngày trong giao tiếp và ứng xử của trẻ đối với bản thân và những người xung quanh.

2.3. Một số hoạt động giáo dục tính tự lập cho trẻ ở trường mầm non

Hiện nay, việc giáo dục tính tự lập cho trẻ đã và đang được thực hiện trong trường mầm non, song hiệu quả đạt được còn chưa cao bởi nó phụ thuộc vào cách tổ chức hoạt động giáo dục của trường, lớp mầm non. Nếu hoạt động giáo dục còn cứng nhắc, ôm đồm về kiến thức sẽ không phát huy được hiệu quả của nó.

Việc lồng ghép giáo dục tính tự lập cho trẻ vào mọi hoạt động trong ngày là vô cùng cần thiết. Bởi mỗi một hoạt động trẻ lại được đón nhận một bài học cho bản thân với nhiều hình thức khác nhau giúp trẻ thêm thích thú mà mục đích chính không hề bị thay đổi. Lồng ghép vào các hoạt động trong ngày cần linh hoạt, sáng tạo. Mỗi một hoạt động lại giúp trẻ tiếp thu, lĩnh hội ở những khía cạnh khác nhau. Nhưng mục đích của nó là không hề thay đổi đó là giúp trẻ có thói quen tự lập ngay từ khi còn trong lứa tuổi mầm non, là cấp học đầu tiên đặt nền móng cho tương lai trẻ sau này. Giáo viên căn cứ vào nội dung hoạt động trong một ngày của trẻ ở trường như đón trẻ, giờ ăn, giờ ngủ, học tập, vui chơi, trả trẻ để giáo dục tính tự lập cho trẻ.

* Giáo dục tính tự lập thông qua hoạt động đón, trả trẻ.

Giáo viên thường xuyên trò chuyện với trẻ, rèn trẻ kỹ năng giao tiếp, tự cất đồ dùng cá nhân (cất dép, cất mũ, áo, khẩu trang, ba lô đúng vị trí) mà không cần cô giáo nhắc. Dạy trẻ chào hỏi lễ phép, cô hỏi trẻ (kỹ năng ứng xử). Trẻ nhỏ thường rất thích bắt trước, làm theo người lớn. Vì vậy mỗi khi trẻ tới lớp hay trẻ ra về, giáo viên thường chào bố mẹ và trẻ trước, bố mẹ thấy vậy cũng chào cô giáo và nhắc con chào. Lâu dần thành nếp, trẻ cũng tiến bộ hơn nhiều. Cứ tới lớp là chào cô chào bố mẹ ngay.

Ví dụ giờ đón trẻ, GV có thể thiết kế trò chơi “Tim chỗ cho đồ dùng của bạn”, hay “Đồ dùng của bạn để ở đâu”... để hình thành cho trẻ thói quen tự phục vụ; trò chơi “kể nhanh những công việc con có thể làm khi đến lớp hay trước khi ra về”... để cùng chơi với trẻ trong các

góc chơi, trong hoạt động chiều, những lúc chơi tự do... để giáo dục trẻ tự cất, lấy đồ dùng đúng nơi quy định, khi đến lớp và khi ra về.

* Giáo dục tính tự lập thông qua hoạt động học tập:

Cũng như các hoạt động khác hoạt động học cũng góp phần giáo dục tính tự lập cho trẻ hiệu quả, với mỗi hoạt động. Trong giờ học, giáo viên thiết kế nội dung học dưới hình thức các trò chơi, khuyến khích trẻ học qua chơi. Khuyến khích trẻ cùng cô chuẩn bị ghế và đồ dùng đồ chơi cho bản thân trong giờ học (giấy vẽ, đất nặn...). Ví dụ: Giờ khám phá khoa học về môi trường xung quanh, thay vì giáo viên yêu cầu trẻ chọn những loại quả có nhiều hạt và ít hạt, giáo viên cho trẻ đóng vai những chú thỏ và gấu thi đua hái quả, những chú thỏ hái những quả có nhiều hạt, gấu hái quả có ít hạt... trẻ sẽ rất thích thú và tự giác tham gia vào hoạt động học.

* Giáo dục tính tự lập thông qua hoạt động vui chơi:

Hoạt động vui chơi mang tính tích hợp cao trong giáo dục tính tự lập cho trẻ. Hoạt động vui chơi được tổ chức đáp ứng nhu cầu của trẻ, do đó giáo viên có thể lồng ghép giáo dục tính tự lập. Chẳng hạn như cho trẻ trực nhật tự sắp xếp đồ chơi và dọn đồ chơi vào đúng nơi quy định khi trẻ chơi xong. Hoặc thông qua nội dung từng trò chơi, giáo viên cũng có thể giáo dục tính tự lập cho trẻ.

Trong hoạt động chơi, giáo viên đưa ra tình huống để trẻ cùng suy nghĩ và tự đưa ra sự lựa chọn: chúng mình dự định chơi những trò chơi gì? Để chơi được trò chơi đó phải cần có ai? Cần những đồ dùng đồ chơi gì? Các con sẽ chuẩn bị được những gì? Con thích chơi gì?... với những câu hỏi gợi ý như vậy, trẻ tự đưa ra lựa chọn của mình về trò chơi, các vai chơi, nội dung chơi theo sở thích của mình mà không bị áp đặt theo dự định của giáo viên.

Ví dụ trẻ khi trẻ chơi ở góc xây dựng, trẻ muốn xây công viên thì trẻ phải tự lấy những đồ chơi như gạch, cây xanh... hoặc trẻ phải tự lắp ghép các mảnh logo thành hình theo mong muốn của trẻ. Trẻ không nhờ cô và các bạn khác làm giúp trẻ. Sau khi chơi xong, giáo viên nhắc trẻ phải dọn đồ chơi ở khu vực trẻ chơi vào đúng nơi quy định không nhờ cô và các bạn giúp đỡ.

Thông qua hoạt động ngoài trời, giáo viên cho trẻ được trở thành những nhân vật mà bé rất thích được làm như “Nhà khoa học tí hon” để khám phá thông qua các trò chơi như “Vật chìm, vật nổi”, “Chất tan, chất không tan”, “Vật lặn được, vật không lặn được”... hay “Nhà thám hiểm tí hon” để tìm hiểu về sự thay đổi của sự vật xung quanh (cây nảy mầm, lớn lên, nở hoa...) để trẻ được tự tìm hiểu, chủ động tham gia và tự khám phá trong hoạt động.

Tổ chức các hoạt động cho trẻ được trải nghiệm với những công việc ngoài thực tiễn như “làm bác nông dân”, “làm bác chăm vườn” để tự nhổ cỏ, lau lá, tưới cây...

Thông qua hoạt động, trẻ tự lựa chọn đồ dùng, phương tiện phù hợp để hoàn thành nhiệm vụ. Hay trẻ trực tiếp được tham gia vào hoạt động hàng ngày của bác nuôi dưỡng, giúp trẻ trải nghiệm, cảm nhận và làm giàu kiến thức, kinh nghiệm làm cơ sở cho quá trình giáo dục tính tự lập của trẻ.

* Giáo dục tính tự lập thông qua hoạt động ngủ:

Giáo viên luôn khuyến khích, động viên trẻ giúp cô chuẩn bị đồ dùng cho giờ ngủ như: Giúp cô trải nệm, lấy gối của mình, xếp gối thẳng hàng. Khi ngủ dậy biết cùng bạn cất nệm, cất gối gọn gàng và cất vào tủ đúng nơi quy định.

* Giáo dục tính tự lập thông qua hoạt động ăn:

Trong giờ ăn, giáo viên luôn khuyến khích trẻ giúp cô chuẩn bị cho giờ ăn hướng dẫn trẻ tự tham gia vào tổ chức bữa ăn (tự kê ghế, tự ra xếp hàng rửa tay, tự tìm chỗ ngồi, tự xúc ăn...), thay vì yêu cầu trẻ làm những công việc tự phục vụ, giáo viên tổ chức cho trẻ dưới hình thức thi đua "Thi xem ai là người làm được nhiều việc giúp giáo viên để chuẩn bị bữa ăn", hay thi "Bạn nào có bàn tay sạch, đẹp nhất", "Bạn nào có khuôn mặt sạch nhất", "Bạn nào tự xúc ăn giỏi nhất"... Khi khát nước trẻ phải biết tự lấy nước uống. Sau khi ăn xong trẻ tự dọn chén đúng nơi quy định, trẻ biết lấy khăn vệ sinh miệng sau khi ăn không chờ cô nhắc nhở hay giúp đỡ. Qua đó khích lệ trẻ tự làm dưới sự theo dõi của giáo viên để kịp thời giúp đỡ trẻ khi cần thiết.

* Giáo dục tính tự lập thông qua hoạt động vệ sinh:

Trẻ biết giữ gìn vệ sinh thân thể sạch sẽ, quần áo gọn gàng, Dạy trẻ biết tự chuẩn bị đồ dùng cá nhân để

thay đồ, biết tự cởi và mặc quần áo. Trẻ biết tự đi vệ sinh khi có nhu cầu đi vệ sinh. Khi trẻ được tự làm trẻ sẽ hứng thú vì nghĩ mình cũng sẽ thành người lớn và làm được những việc như người lớn làm. Hướng dẫn trẻ tự biết rửa mặt sau khi ngủ dậy, rửa tay những khi nào bẩn như sau khi đi vệ sinh, hay vui chơi với đất cát.

3. Kết luận

Giáo dục tính tự lập cho trẻ là một trong những nội dung giáo dục quan trọng trong nhà trường, nhằm giúp trẻ phát triển tốt về mọi mặt. Giáo dục tính tự lập giúp trẻ biết được những điều nên làm và không nên làm. Những trẻ có tính tự lập sớm, khi lớn lên trẻ sẽ tự xây dựng lấy cuộc sống cho mình mà không ỷ lại vào người khác, giúp trẻ tự giác, tự tin thể hiện được khả năng, năng lực của mình từ đó làm cơ sở cho sự hình thành nhân cách của trẻ. □

Tài liệu tham khảo

- [1]. Đỗ Thị Bắc, *Giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mầm non*, Đại học Thái Nguyên
- [2]. Nguyễn Anh Tuyết (2007), *Giáo dục mầm non - Những vấn đề lý luận và thực tiễn*, NXB Đại học Sư phạm.
- [3]. Nguyễn Hồng Thuận (2002), *Một số biện pháp tác động của gia đình nhằm phát triển tính tự lập cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi*. Luận án tiến sĩ Giáo dục học, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội
- [4]. Nguyễn Quang Uẩn (chủ biên), Trần Hữu Luyến, Trần Quốc Thành (2000), *Tâm lý học đại cương*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [5]. Vũ Dũng (2008), *Từ điển Tâm lý học*, NXB Từ điển Bách khoa.

Some activities to educate the children on independence in preschool

Nguyen Thi Ngoc Diep
Thu Dau Mot University
Email: diepntn@tdmu.edu.vn

Abstract: For preschool education, independence education for the children is very important and necessary to be applied as soon as possible. Independence education for the children not only guides them to take care of themselves, but also helps them decide some problems for themselves. It is also a way to help them exercise thinking, creativity and confidence to perform some skills.

Keywords: Preschool children, education, independence.